

In *I am a woman now* legt documentairemaker **Michiel van Erp**

(49) vast hoe hun geslachtsverandering het levensgeluk van vijf transseksuele vrouwen op leeftijd heeft bepaald.

DOOR MINOU OP DEN VELDE

JAN VAN BREDA

Michiel van Erp

Hoe kwam u dit onderwerp op het spoor?

Michiel van Erp: 'Transseksualiteit fascineert mij al mijn hele leven. Ik heb zelf geen diep verlangen om een vrouw te zijn hoor. Maar in Eindhoven, waar ik opgroeide, kwam ik soms in een café waar achter de bar een man stond die vrouw geworden was. Dat is me altijd bijgebleven. Ik vind het mooi als mensen de moed hebben om hun dromen na te jagen, hoe unrealistisch ze ook zijn. En dan is dit wel een ultieme droom.'

Wat is de meest pregnante scène die u opnam?

'Twee scènes raken mij heel erg. Allereerst als Corinne vertelt dat de mannen in haar leven altijd wegliepen zodra ze het wisten. Ze had heel sterk de aanvechting om het te vertellen, terwijl ik zou denken: dan vertel je het toch niet? Dat geeft heel erg haar eenzaamheid aan. Dan ben je eindelijk een begerenswaardige vrouw en gaat het toch niet goed in de liefde. De scène waarin zij haar beste vriendin vertelt dat ze vroeger man was, grijpt me ook aan. Toen ik dat opnam voelde ik me er heel dubbel over, want we waren daar onder valse voorwendselen in huis gekomen. Corinne had verteld dat we haar filmden vanwege haar dansverleden. Die vriendin wist van niks. Corinne moest aanvankelijk ook lang nadenken of ze wel aan onze film wil-

‘Ik durf nu meer op de inhoud te vertrouwen’

de meewerken, omdat ze dacht: dan weet iedereen dat ik een transseksuele vrouw ben. Toch wilde ze meedoen, want ze zei: ik wil niet met een geheim sterven. Ze wilde het haar vriendinnen vertellen voordat de film klaar was, maar ik heb steeds het moment uitgesteld dat ik haar zou vragen of ik daar bij mocht zijn. Ik vond het heftig.’

Die vriendin reageerde geschokt. Is daar naderhand ruzie van gekomen?

‘Die vriendin was verbijsterd, en was daarna een tijd onbereikbaar. Ze kennen elkaar al 25 jaar, en ze voelde zich een beetje verraden. Maar uiteindelijk is dat allemaal goed gekomen.’

Vroeg Corinne u niet om die opname te schrappen?

‘Ja, meteen de volgende dag, maar ik zei: laten we eerst maar zien hoe het afloopt. Nu is

ze er blij mee. Het is ook een mooie, intieme scène. Je voelt hoe pijnlijk het is om met zo’n geheim te leven. Het is een soort biecht.’

Welke ultieme scène heeft u niet kunnen filmen?

‘April Ashley, die Engelse vrouw, is helemaal bankroet. Zij was vroeger een beroemd fotomodel. Maar zij is door een van die Engelse schandaalbladen ontmaskerd als man, en dat heeft haar carrière verruïneerd. Ze was getrouwd met een baron, en die wilde het huwelijk ongeldig laten verklaren. Dat proces heeft jaren geduurd, en nu is haar werk eigenlijk meedoen aan televisieprogramma’s en memoires schrijven als *celebrity*. Ze woont in een heel klein appartement van anderhalve kamer in Londen. Het is daar een enorme bende, vol dozen, met overal vieze kleren op de grond. Ik had die thuissituatie graag willen filmen, maar dat kreeg ik niet voor elkaar.

Tegelijkertijd zie je in de film in alles dat April een dame is die de schijn graag ophoudt.’

Ze vertelt hoe haar vader op zijn sterfbed tegen haar zegt: ik heb het altijd geweten, en je bent beeldschoon. Daarna verbergt ze huilend haar hoofd in haar handen. Maar ze zit gewoon te liegen, toch?

‘Wat leuk, je bent een van de eersten die dat zegt! We zullen het nooit zeker weten, haha. Kijk, die traan is echt. Maar of dit allemaal echt zo gegaan is zoals zij vertelt..? Als zij praat over haar jeugd denk ik: ze had het ook zo over kunnen schrijven uit een boek van Dickens. Ze vertelt dat ze is opgegroeid in een straatarm arbeidersgezin en dat ze door haar moeder stelselmatig genegeerd werd, en uiteindelijk op kerstavond het huis uit werd gestuurd. Haar vader was alcoholist en liet het gezin in de steek. Nadat ze hem jaren niet

heeft gezien komt ze aan zijn sterfbed. En dan zegt hij: "I always knew. You are lovely." En dat zegt hij tegen de dochter die hij het laatst heeft gezien toen ze nog een jongetje was?! Ik weet het niet. Het hele verhaal ziet er gewoon iets te mooi uit.'

Had u niet de aanvechting om dat als interviewer bespreekbaar te maken?
'Nee, dat kan bij haar niet. Onmogelijk. En ik ben ook niet iemand van de confrontatie. Ik vind het fijn als iets zichzelf vertelt en ik de conclusie bij de kijker kan laten. Ik wil dat mijn hoofdpersonen zich veilig voelen, dus wil ik ze niet beschadigen. Wat een kwetsende vraag zou zijn? Bijvoorbeeld: hoe was het toen je jezelf voor het eerst naakt zag zonder piemel? Dat ze vertellen dat ze zich nooit hebben gerealiseerd hoe het is om ooit een oude vrouw te worden, vind ik veel interessanter. Voor mij gaat de film niet alleen over transseksualiteit, maar vooral over ouder worden en de balans opmaken van je leven.'

Uw hoofdpersonen hebben zichzelf opnieuw moeten uitvinden.
'De vraag: ben ik nou een echte vrouw, of ben ik een transseksuele vrouw, of ben ik een man? Daar zwalken ze allemaal hun hele leven tussen. Het uiterlijk, en hoe je overkomt, blijft voor sommigen heel belangrijk. Die Nederlandse vrouw, Colette, had me verteld dat ze in vorm wilde blijven, juist als transseksueel. Ik wist dat ze iedere ochtend thuis ochtendgymnastiek deed, dus ik zei: "goh, dát zou nou heel mooi zijn om te filmen." Na vier dagen nadenken belde ze: "Michiel ik ben er uit, het kan. Ja, ik moest even nadenken over wat ik nou aan moest!"'

We zien haar oefenen op de grond. Typisch Van Erp, zo'n gênante situatie. U gebruikt dat stijlmiddel hier wel minder dan destijds in Lang leve. Een bewuste keuze?

'Ja. (opeens zuinig) Nou... het hangt een beetje aan mij dat mensen denken dat alles ironie is. Zelfs de dingen van vroeger die ironisch overkwamen waren dat eigenlijk niet. Maar ik heb in mijn laatste films *Angst* en *Beatrix, Majesteit* wel erg geprobeerd... nou ja, daar zit die ironie niet in. Ik wilde dat nu ook per se niet. Ik wilde een melancholieke film, in plaats van een humoristische. Die gymnastiek-scène vind ik heel ontroerend.'

Maar toch: een hoofdpersoon iets gênants laten doen terwijl je diegene interviewt of in een iets te ruim totaal neerzet, heb ik cameramensen wel 'een Van Erpje' horen noemen.

(luide lach) 'Haha! Ja. Nou, dat iets te ruime totaal doe ik nog steeds hoor!'

Maar u wilt van die uitvergroting van mensen af.

'Ja. Het brengt je niet verder als regisseur. En ik word ook ouder hè. Ik durf nu meer op de inhoud te vertrouwen.'

U maakt precies twintig jaar documentaires. Is er één vraag die u steeds weer stelt?
'Of iemand alles uit het leven heeft gehaald wat er in zat. Dat vraag ik altijd.'

Holland Doc: I am a woman now

▶ ZONDAG, NED 2, 20.20-21.20 UUR
aansl. op Holland Doc 24 een gesprek met Michiel van Erp over de film

De uil van Athena: I am a woman now

▶ DONDERDAG, CANVAS, 23.45-1.10 UUR

gerritsen

Fietsen

HEEL soms doe ik niet mee met de fietsers van Amsterdam. Dan zit ik wel op een fiets, maar dan ben ik niet als zij, dan ben ik kalm en stop voor een zebrapad en zie hoe ze doorfietsen en voetgangers net niet aanrijden, of soms wel en hoe ze de bejaarde vrouw maar laten wachten aan de rand van de straat. Ik steek gracieus mijn hand uit, maak een gebaar van: 'Gaat u maar,' maar ik word ingehaald door andere fietsers en als de bejaarde vrouw inderdaad op mijn verzoek zou oversteken zou ze prompt omver worden gefietst. Dus wachten we allebei maar. Ik had net zo goed door kunnen fietsen.

'Ga maar,' zegt de vrouw dan chagrijnig, een kleine agressieve zwaai met de hand makend. Ik zeg: 'Nee, u eerst,' maar weer word ik ingehaald door een fietser. Nu kijkt de oude vrouw alleen nog maar kwaad naar mij. Soms denk ik dat ik het er maar verwarrender op maak als ik kalm ben. Maar meestal ben ik helemaal niet kalm. Ik heb onlangs nog over iemands voeten gefietst. Ik kan geen verzachtende omstandigheden aanvoeren. Zebrapad, rood licht, noem maar op. Het was duidelijk wie er voorrang had. Maar ik dacht dat het nog wel kon. Ik dacht ook: Lukt wel, ze zien me toch, ze zien toch hoe snel ik ga en dat het zonde zou zijn om nu te remmen. Maar het was net alsof die voetganger het ook heel gewoon vond om over te steken terwijl hij mij toch zag! Ik verbaasde me over zijn brutaliteit.

Het is niet eens zo dat ik dan haast heb. Ook wanneer ik te vroeg van huis vertrek, ga ik door rood. Er gebeurt iets met me als ik in Amsterdam fiets waardoor ik voorrang heb en ik ben niet de enige. Ik geloof dat we erg veel over de mens kunnen leren enkel door de fietsers in Amsterdam te bestuderen.

Pas toen ik over de voeten van die jongen fietste, de oneffenheid onder mijn wielen voelde, riep ik: 'O sorry!' als had ik de jongen niet gezien. Mijn excuus werd niet geaccepteerd. De jongen liep woest door. Het excuus was ook belachelijk. Preposterous zeggen de Engelsen. Dat is een goed woord, dat kun je niet rustig uitspreken. Dat woord gaat altijd vergezeld door de juiste verongelijkte klank. Mijn excuus was preposterous. Het is iemand welbewust in het gezicht meppen en daarna sorry zeggen alsof het je zelf ook maar overkwam.

■ ESTHER GERRITSEN